

УДК 343.43

DOI: 10.31733/2078-3566-2023-1-210-215

Максим ПОЧТОВИЙ©

доктор юридичних наук, старший дослідник
(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна)

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ОХОРОНА ЧЕСТІ ТА ГІДНОСТІ ОСОБИ У ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано чинний Кримінальний кодекс України (далі – КК України) на предмет наявності складів кримінальних правопорушень, що мають основним безпосереднім або додатковим безпосереднім обов'язковим об'єктом честь та/або гідність особи. У розділі III «Кримінальні правопорушення проти волі, честі та гідності особи» Особливої частини КК України такі складі відсутні. Основним правовим механізмом захисту честі та гідності виступають цивільно-правові засоби. В Україні тривають дискусії щодо доцільності криміналізації наклепу та образи. Основним аргументом «проти» вважається те, що окреслена криміналізація призведе до тиску на свободу висловлювань у державі. Обґрунтовано доцільність криміналізації окремих форм наклепу та образи за наявності обтяжуючих обставин. З назви розділу III Особливої частини КК України запропоновано виключити кому та слова «честі та гідності».

Ключові слова: *честь, гідність, наклеп, образа, кримінальна відповідальність, кримінальне правопорушення.*

Постановка проблеми. Розділ III Особливої частини КК України «Кримінальні правопорушення проти волі, честі та гідності особи» містить складі кримінальних правопорушень, для яких суспільні відносини, що надають право особі на волю, честь та гідність, виступають родовим об'єктом. Використана у КК України законодавча техніка свідчить, що у більшості розділів Особливої частини, що охороняють декілька груп тотожних суспільних відносин (наприклад, у розділах II «Кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи», IV «Кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи» тощо), кожна зі складових родових об'єктів виступає основним безпосереднім об'єктом окремих складів кримінальних правопорушень, що містяться у цих розділах. Аналіз складів кримінальних правопорушень розділу III Особливої частини КК України дозволяє стверджувати, що, попри назву цього розділу, у ньому відсутні складі, що мають основним безпосереднім об'єктом честь та/або гідність особи. Більше того, досліджувані об'єкти не виступають навіть додатковим безпосереднім обов'язковим об'єктом жодного з цих складів кримінальних правопорушень. Таке порушення загальної законодавчої техніки КК України викликає питання щодо доцільності перегляду структури Особливої частини, зокрема, доцільності зміни назви розділу III або ж доцільності криміналізації діянь, основним безпосереднім об'єктом яких є честь та/або гідність особи.

Аналіз публікацій, у яких започатковано вирішення цієї проблеми. Питання кримінальної відповідальності за посягання на честь та гідність особи були предметом досліджень А. Андрушка, В. Борисова, В. Бортника, М. Коржанського, А. Орлеана, В. Підгородинського, О. Субботенка, М. Хавронюка, С. Шапченка та інших вчених. Водночас єдиний підхід у питаннях криміналізації суспільно небезпечних діянь проти честі та гідності особи на сьогодні відсутній.

Метою статті є надання загальної характеристики кримінально-правової охорони честі та гідності особи у законодавстві України та формулювання окремих пропозицій щодо його удосконалення.

Виклад основного матеріалу. Як вже зазначалось, Особлива частина КК України у розділі III «Кримінальні правопорушення проти волі, честі та гідності особи» не містить

© М. Почтовий, 2023

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-0633-205X>

max_pochtovy@ukr.netmailto:dozpu@ukr.net

склади кримінальних правопорушень, для яких честь та/або гідність особи є основним безпосереднім об'єктом. Проте дослідження генезису кримінальної відповідальності за посягання на честь та гідність особи на території України свідчать про наявність у чинному раніше кримінальному законодавстві норм, що передбачали такі склади.

Так, ст. 125 КК України 1960 р. передбачала відповідальність за наклеп, тобто поширення завідомо неправдивих вигадок, котрі ганьблять іншу особу, що каралося позбавленням волі на строк до одного року, або виправними роботами на той самий строк, або штрафом від тридцяти до вісімдесяти мінімальних розмірів заробітної плати, або громадською доганою (ч. 1). За наклеп у друкованому або іншим способом розмноженому творі, в анонімному листі, а так само вчинений особою, раніше судимою за наклеп, передбачалося покарання у виді позбавлення волі на строк до трьох років, або виправних робіт на строк до двох років, або штрафу від п'ятдесяти до ста двадцяти мінімальних розмірів заробітної плати (ч. 2). Наклеп, поєднаний з обвинуваченням у вчиненні державного або іншого тяжкого злочину, карався позбавленням волі на строк до п'яти років (ч. 3) [1].

Ст. 126 КК України 1960 р. передбачала відповідальність за образу, тобто умисне приниження честі і гідності особи, виражене в непристойній формі, що каралося виправними роботами на строк до одного року, або штрафом від тридцяти до вісімдесяти мінімальних розмірів заробітної плати, або громадською доганою [1].

Наведені вище діяння були декриміналізовані з набуттям чинності КК України 2001 р. Проте за час дії цього КК неодноразово вносилися пропозиції щодо криміналізації посягань на честь та/або гідність особи.

Так, у 2014 р. КК України був доповнений ст. 151-1 «Наклеп», під яким малось на увазі умисне поширення завідомо недостовірних відомостей, що ганьблять честь і гідність іншої особи. За це діяння передбачалося покарання у виді штрафу до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, або громадських робіт на строк до двохсот годин, або виправних робіт на строк до одного року. Обтяжуючими наклеп обставинами визнавалися наклеп у творі, що публічно демонструється, в засобах масової інформації або в мережі Інтернет, а так само вчинений особою, раніше судимою за наклеп, за що передбачалося покарання у виді штрафу від п'ятдесяти до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, або громадських робіт на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин, або виправних робіт на строк до одного року. До особливо обтяжуючих наклеп обставин належав наклеп, поєднаний із обвинуваченням у вчиненні тяжкого чи особливо тяжкого злочину, за що передбачалися виправні роботи на строк від одного до двох років або обмеження волі на строк до двох років [2].

Ця норма не отримала судової практики, оскільки 23 лютого 2014 р. діяння, передбачені нею, були декриміналізовані [3]. Проте питання доцільності криміналізації наклепу та образи постійно знаходять відображення як у засобах масової інформації, так і у наукових дослідженнях.

При цьому журналісти, як правило, вважають, що передбачення кримінальної відповідальності за наклеп створюватиме тиск на журналістську діяльність і становитиме загрозу свободі висловлювань.

Так, наприклад, у засобах масової інформації було оприлюднено позицію, згідно з якою практично будь-яка інформація, поширена в медіа, може бути підставою ініціювати кримінальне провадження, а сам факт відкриття кримінальних проваджень може мати охолоджувальний ефект для свободи слова в Україні [4].

Законотворчі ініціативи щодо криміналізації наклепу також постійно лунають у Верховній Раді України після набуття чинності КК України 2001 р. За цей час вносилося понад десять законопроектів, котрі так чи інакше обґрунтовували доцільність криміналізації цього діяння.

Неоднозначною є й позиція науковців України з цього приводу. Як зазначають О. Дудоров та М. Хавронюк, окремими науковцями висловлюється упевненість в необхідності «реанімації» кримінальної відповідальності за наклеп і образу. Основними аргументами на користь цієї точки зору є такі: Конституція України проголошує, що людина, її честь і гідність є найвищою соціальною цінністю; цивільна відповідальність за посягання на честь і гідність людини, на відміну від кримінальної, не переслідує превентивних цілей і не може бути запобіжним засобом щодо цих благ; законодавство більшості інших держав зберігає кримінальну відповідальність за наклеп і образу. Інші науковці, керуючись практично тими самими аргументами, пропонують доповнити КК статтями, котрі передбачали б відповідальність за наклеп та образу: Президента; народного

депутата; представника влади; працівника правоохоронного органу, представника громадськості або військовослужбовця; судді; священнослужителя [5, с. 466].

Дослідник А. Андрушко робить висновок про недоцільність встановлення кримінальної відповідальності за наклеп та образу. Протидія вказаним посяганням засобами кримінального права створює серйозний ризик надмірного застосування кримінально-правових методів до регулювання тих відносин, що є сферою насамперед цивільного права. Водночас немає підстав для тверджень, що честь та гідність особи кримінальним законом не охороняються [6, с. 271].

Указом Президента України № 584/2019 від 7 серпня 2019 р. «Питання Комісії з питань правової реформи» у складі згаданої комісії була створена робоча група з питань розвитку кримінального права. Серед іншого перед нею поставлені завдання забезпечити розроблення та внесення Президентові України узгоджених пропозицій із питань вдосконалення правової системи України, з урахуванням сучасних викликів та потреб демократичного суспільства, зокрема, підготувати та узагальнити пропозиції стосовно змін до законодавства про кримінальну відповідальність [7].

Проектом КК України передбачений такий видовий об'єкт кримінального правопорушення, як гідність, оскільки у розділі 4.4. книги четвертої «Кримінальні правопорушення проти людини і громадянина» Особливої частини цього проекту пропонується встановити відповідальність за кримінальні правопорушення проти особистої свободи та гідності людини [8].

Аналіз норм, запропонованих до зазначеного розділу проекту КК України, дозволяє стверджувати, що лише склад одного злочину має як основний безпосередній об'єкт гідність особи. Цей склад передбачений ст. 4.4.9. проекту КК України, котра пропонує встановити відповідальність за застосування жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поведіння [8].

Отже, законодавча і законотворча позиції у сучасній Україні не вважають кримінально-правовий захист честі та гідності пріоритетним, віддаючи перевагу цивільно-правовим засобам захисту цих об'єктів. Окремі питання такого захисту визначені постановою Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи» від 27.02.2009 р. № 1.

Так, зазначеною постановою надані визначення честі, гідності та ділової репутації особи. Зокрема, під гідністю слід розуміти визнання цінності кожної фізичної особи як унікальної біопсихосоціальної цінності, з честю пов'язується позитивна соціальна оцінка особи в очах оточуючих, що ґрунтується на відповідності її діянь (поведінки) загальноприйнятим уявленням про добро і зло, а під діловою репутацією фізичної особи розуміється набута особою суспільна оцінка її ділових і професійних якостей при виконанні нею трудових, службових, громадських чи інших обов'язків. Під діловою репутацією юридичної особи, у тому числі підприємницьких товариств, фізичних осіб – підприємців, адвокатів, нотаріусів та інших осіб, розуміється оцінка їхньої підприємницької, громадської, професійної чи іншої діяльності, котру здійснює така особа як учасник суспільних відносин [9].

Контент-аналіз Інтернет-джерел дозволяє стверджувати, що цивільно-правові судові спори про захист честі, гідності та ділової репутації в останні роки набули популярності серед публічних осіб та політичних діячів. Як приклад можна навести позови Коломойського І.В. до Гонтаревої В.О. (справа № 761/37946/19), Просянюк О.В. – до Наєма Мустафи-Масі (справа № 757/26089/18-ц), Підтуркіна Д.Г. – до ГО «Центр Протидії Корупції» (справа № 761/29315/16-ц), Демчини П.В. – до Шабуніна В.В. (справа № 757/22307/17), Медведчука В.В. – до Кіпіані В.Т. (справа № 753/12294/19) [10].

Проте згідно зі звітами місцевих загальних судів за останні 10 років вони задовольнили 13–17 % позовів про захист честі, гідності та ділової репутації, а загальна кількість справ цієї категорії зменшилася майже втричі. Щодо розгляду аналогічних спорів місцевими господарськими судами слід зауважити, що ця категорія справ є менш значною, окрема статистика стосовно них не ведеться, тож прослідкувати тенденцію складно. На думку правозахисників, таку ситуацію, напевно, можна пояснити тим, що більшість інформаційного простору емігрувала з газет і телеекранів до соціальних мереж, різноманітних месенджерів. Це ускладнює встановлення осіб, відповідальних за поширення інформації [11].

Аналіз рішень судів у цивільних справах про спростування недостовірної

інформації, захист честі, гідності і відшкодування моральної шкоди, що містяться у Єдиному державному реєстрі судових рішень, підтверджує вищенаведену статистичну інформацію. При цьому більшість згаданих рішень у реєстрі не містять установчої частини (що ускладнює їх дослідження), а лише обмежуються такими формулюваннями: «встановив: (у зв'язку із складністю викладення повного тексту рішення, проголошується його вступна та резолютивна частина). Керуючись ст. ст. 10, 11, 57-65, 208, 209, 212, 213, 215, 218, 294 ЦПК України, суд, – вирішив: у задоволенні первісного позову ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про захист честі, гідності та відшкодування моральної шкоди відмовити» [12].

Наведені дані не можуть однозначно свідчити про більшу ефективність цивільно-правових засобів захисту честі та гідності особи порівняно з кримінально-правовими засобами.

Попри відсутність у розділі III Особливої частини КК України складів кримінальних правопорушень, що мають додатковим безпосереднім обов'язковим об'єктом честь та/або гідність особи, такі склади мають місце в інших розділах. До них, на наш погляд, слід віднести статті: 116 «Умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання», 120 «Доведення до самогубства», 123 «Умисне тяжке тілесне ушкодження, заподіяне у стані сильного душевного хвилювання», 161 «Порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками», 365 «Перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу», 383 «Завідомо неправдиве повідомлення про вчинення кримінального правопорушення», 384 «Введення в оману суду або іншого уповноваженого органу», 387 «Розголошення даних оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування», 435-1 «Образа честі і гідності військовослужбовця, погроза військовослужбовцю».

Серед наведених норм привертає увагу саме остання, оскільки у ній передбачена кримінальна відповідальність за один із «класичних» видів посягання на честь та гідність особи, а саме за образу. Так, одним зі складів кримінальних правопорушень, передбачених ч. 1 ст. 435-1 КК України, є образа честі і гідності військовослужбовця, який здійснює заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії російської федерації. У ч. 2 цієї статті передбачена відповідальність, зокрема, за виготовлення та поширення матеріалів, що містять образу честі і гідності військовослужбовця, який здійснює заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії російської федерації.

Як вже зазначалось, у журналістській, правозахисній, науковій спільноті України тривають дискусії щодо доцільності криміналізації клевети та образи. Фактично шляхи вирішення цього питання вже напрацьовані законодавцем України, який криміналізував ці види посягання на честь та гідність особи за наявності певних обтяжуючих обставин. Одна з форм клевети криміналізована у ст. 383 «Завідомо неправдиве повідомлення про вчинення кримінального правопорушення» КК України, а окремі форми образи – у ст. 435-1 КК України.

Висновки. До набуття чинності КК України 2001 р. кримінальними протиправними посяганнями на честь та гідність особи визнавалися клевети та образи. У розділі III «Кримінальні правопорушення проти волі, честі та гідності особи» Особливої частини КК України на сьогодні відсутні склади кримінальних правопорушень, що мають основним безпосереднім або додатковим безпосереднім обов'язковим об'єктом честь та/або гідність особи. Основним правовим механізмом захисту честі, гідності та ділової репутації наразі виступають цивільно-правові засоби. Проте статистичні дані та аналіз судової практики щодо розгляду справ про спростування недостовірної інформації, захист честі, гідності і відшкодування моральної шкоди свідчать про незначну ефективність таких заходів.

В Україні тривають дискусії щодо доцільності криміналізації клевети та образи. Основним аргументом «проти» вважається те, що така криміналізація призведе до тиску на свободу висловлювань в країні.

У різних розділах Особливої частини КК України вже криміналізовані окремі форми клевети та образи за наявності певних обтяжуючих обставин. Пропонуємо використовувати такий підхід у подальшому при вирішенні питань криміналізації різних форм та видів цих діянь. З назви розділу III Особливої частини КК України пропонуємо виключити кому та слова «честі та гідності».

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України від 28 грудня 1960 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2001-05#Text>.
2. Рада криміналізувала наклеп. *LB.ua : дорослий погляд на світ*. URL : https://lb.ua/news/2014/01/16/251902_rada_kriminalizirovala_klevetu_.html.
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо припинення норм законів, схвалених 16 січня 2014 року : Закон України від 23.02.2014. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/767-18#n83>.
4. Криміналізація наклепу: що це означає? *Слідство інфо*. URL : <https://www.slidstvo.info/articles/libel-law-what-does-it-mean/>.
5. Дудоров О. О., Хавронюк М. І. Кримінальне право : навч. посібник ; за заг. ред. М. І. Хавронюка. Київ : Ваіте, 2014. 944 с.
6. Андрушко А. Проблеми кримінально-правової охорони честі та гідності особи. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 12. С. 268–272.
7. Проект Концепції реформування КК України та інших актів законодавства про відповідальність за правопорушення в публічній сфері. URL : <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2020/08/25/skorochena-kontsepsiya-reformuvannya-kk-ukrayiny.pdf>.
8. Кримінальний кодекс України (проект). Контрольний текст станом на 29.09.2022 р. URL : <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2022/09/29/1-kontrolnyj-tekst-proektu-kk-29-09-2022.pdf>.
9. Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи : постанова Пленуму Верховного Суду України від 27.02.2009 р. № 1. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_001700-09#Text.
10. Захист ділової репутації: топ-5 судових рішень. *LIGA ZAKON*. URL : https://biz.ligazakon.net/analytics/199731_zakhist-dlovo-reputats-top-5-sudovikh-rshen.
11. Німець Ю. Як суб'єкту господарювання захистити ділову репутацію від посягань. *Закон і Бізнес*. URL : <https://zib.com.ua/ua/140849.html>.
12. Цивільна справа № 2-119/11. Провадження № 2/518/181/2016. Ширяївський районний суд Одеської області. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/61146412>.
13. Юнін О. С. Мотив як ознака суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2020. Вип. 3–2. С. 214–219.

Надійшла до редакції 01.03.2023

References

1. Kryminalnyi kodeks Ukrainy [Criminal Code of Ukraine] vid 28 hrudnya 1960 r. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2001-05#Text>. [in Ukr.].
2. Rada kryminalizuvala naklep [The Rada criminalized slander]. *LB.ua : doroslyi pohliad na svit*. URL : https://lb.ua/news/2014/01/16/251902_rada_kriminalizirovala_klevetu_.html. [in Ukr.].
3. Pro vnesennya zmin do deyakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo prypynennya norm zakoniv, skhvalenykh 16 sichnya 2014 roku [On amendments to some legislative acts of Ukraine regarding the termination of norms of laws approved on January 16, 2014] : Zakon Ukrainy vid 23.02.2014. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/767-18#n83>. [in Ukr.].
4. Kryminalizatsiya naklepu: shcho tse oznachaye? [Criminalization of slander: what does it mean?]. *Slidstvo info*. URL : <https://www.slidstvo.info/articles/libel-law-what-does-it-mean/>. [in Ukr.].
5. Dudorov, O. O., Khavronyuk, M. I. (2014) Kryminalne pravo [Criminal law] : navch. posibnyk. Kyiv : Vaite. 944 p. [in Ukr.].
6. Andrushko, A. (2018) Problemy kryminalno-pravovoyi okhorony chesti ta hidnosti osoby [Problems of criminal law protection of honor and dignity of the person]. *Pidpryyemnystvo, hospodarstvo i pravo*. № 12. pp. 268–272. [in Ukr.].
7. Proekt Kontsepsiyi reformuvannya KK Ukrainy ta inshykh aktiv zakonodavstva pro vidpovidalnist za pravoporushennya v publichniy sferi [Draft Concept of reforming the Criminal Code of Ukraine and other acts of legislation on liability for offenses in the public sphere]. URL : <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2020/08/25/skorochena-kontsepsiya-reformuvannya-kk-ukrayiny.pdf>. [in Ukr.].
8. Kryminalnyy kodeks Ukrainy (proiekt) [Criminal Code of Ukraine (draft)]. Kontrolnyi tekst stanom na 29.09.2022 r. URL : <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2022/09/29/1-kontrolnyj-tekst-proektu-kk-29-09-2022.pdf> [in Ukr.].
9. Pro sudovu praktyku u spravakh pro zakhyst hidnosti ta chesti fizychnoyi osoby, a takozh dilovoyi reputatsiyi fizychnoyi ta yurydychnoyi osoby [On judicial practice in cases of protection of the dignity and honor of an individual, as well as the business reputation of an individual and a legal entity] : postanova Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 27.02.2009 r. № 1. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_001700-09#Text. [in Ukr.].
10. Zakhyst dilovoyi reputatsiyi: top-5 sudovykh rishen [Protection of business reputation: top-5 court decisions]. *LIGA ZAKON*. URL : https://biz.ligazakon.net/analytics/199731_zakhist-dlovo

reputats-top-5-sudovikh-rshen. [in Ukr.].

11. Niemets, Y. Yak subyektu hospodaryuvannya zakhystyty dilovu reputatsiyu vid posyahan [How to protect business reputation from encroachments as a business entity]. *Zakon i Biznes*. URL : <https://zib.com.ua/ua/140849.html>. [in Ukr.].

12. Tsyvilna sprava № 2-119/11. Provadzheniya № 2/518/181/2016 [Civil case No. 2-119/11. Proceedings № 2/518/181/2016]. Shyryayivskyy rayonnyy sud Odeskoyi oblasti. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/61146412>. [in Ukr.].

13. Yunin, O. S. (2020). Motyv yak oznaka subiektyvnoi storony skladu kryminalnoho pravoporusheniia [The motive like a mental element a crime]. *Naukovyi visnyk publichnoho ta pryvatomoho prava*. Vyp. 3–2, pp. 214–219. [in Ukr.].

ABSTRACT

Maksym Pochtovi. Criminal-legal protection of the honor and dignity of the person in the legislation of Ukraine. The article analyzes the current Criminal Code of Ukraine for the presence of elements of criminal offenses that have the honor and/or dignity of a person as the main direct object or an additional direct mandatory object.

Before the entry into force of the Criminal Code of Ukraine in 2001, defamation and insult were recognized as criminal offenses against the honor and dignity of a person. Chapter III «Criminal Offenses Against the Will, Honor and Dignity of a Person» of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine currently does not contain criminal offenses that have as the main direct object or an additional direct mandatory object the honor and/or dignity of a person. The main legal mechanism for the protection of honor, dignity and business reputation is currently civil legal means. However, statistical data and analysis of judicial practice regarding the consideration of cases on refutation of false information, protection of honor, dignity, and compensation for moral damage testify to the insignificant effectiveness of such measures.

On the territory of Ukraine, there are disputes about the feasibility of criminalizing slander and insults. The main argument «against» is that such criminalization will lead to pressure on freedom of expression in the country. Certain forms of defamation and insults are already criminalized in various sections of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine in the presence of certain aggravating circumstances. We propose to use this approach in the future when solving issues of criminalization of various forms and types of these acts. From the title of Chapter III of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine, we propose to exclude the comma and the words «honor and dignity».

Keywords: honor, dignity, slander, insult, criminal responsibility, criminal offense.

УДК 343.32(477)

DOI: 10.31733/2078-3566-2023-1-215-221

Роман КАТОРКІН©

доктор філософії (право)

(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна)

ОКРЕМІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВЧИНЕННЯ СУСПІЛЬНО НЕБЕЗПЕЧНОГО ДІЯННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО ст. 111-1 КК УКРАЇНИ

Стаття присвячена аналізу деяких дискусійних питань в частині забезпечення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність. Зазначається, що чинна редакція ст. 111-1 закону про кримінальну відповідальність містить цілий ряд дискусійних положень та недоліків, серед яких: невідповідність положень санкцій ч.ч. 1-2 назві розділу I Особливої частини закону про кримінальну відповідальність; відсутність закріплення на законодавчому рівні категорії «колабораціонізм» або «колабораційна діяльність»; непослідовність у вказівці на ознаку добровільності в різних частинах норми тощо. Запропоновано закріпити у примітці до ст. 111-1 визначення категорій «колабораційна діяльність» (в якій визначити, що дане діяння може бути вчинено виключно громадянами України) та «держава-агресор».

Ключові слова: злочин, кримінальне правопорушення, кримінальний проступок, колабораційна діяльність, кримінальна відповідальність, національна безпека.

© Р. Каторкін, 2023

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-0115-8198>

katorkinroman@gmail.com